

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН

Завадська Г. Ю.

Студентка 2(3) ск курсу, бакалавра
спеціальність 053 Психологія, ФПСР

Керівник: Булгак Е. Д.

ст. викладач кафедри практичної та
клінічної психології, ФПСР

Актуальність дослідження. Актуальність теми полягає у тому, що в сучасному світі залежність від психоактивних речовин (ПАР) є однією з гострих медико –соціальних проблем, оскільки її наслідки важко переоцінити.

Психоактивні речовини (ПАР) – це речовини, що можуть спричиняти залежність при регулярному вживанні, включаючи алкоголь, наркотики, ліки та інші засоби. Їх можна класифікувати за фармакологічними властивостями. Ознаки залежності включають: непереборне бажання вживати ПАР, втрату контролю над поведінкою пов'язаною з їх вживанням, появу синдрому відміни, синдрому звикання, зменшення зацікавленості в альтернативних задоволеннях. ПАР можна вживати різними способами, але наслідки можуть бути серйозними для здоров'я, навчання/роботи та стосунків. [1]

Прийом ПАР може призвести до різноманітних проблем, включаючи соматичні, неврологічні та психічні порушення.

Залежність від їх вживання призводить до соціальної дезадаптації та скорочення тривалості життя через високу смертність.

В Україні від 1 млн до 1,5 мільйона громадян вживають наркотики. Щорічно цей показник зростає на 8–10%. Про це повідомляє Генпрокуратура України. За даними на 2021 рік, в Україні темпи зростання наркоманії є одними з найвищих у світі. [3]

Мета роботи: вивчення та дослідження залежності від психоактивних речовин.

Об'єктом дослідження виступає залежність від психоактивних речовин.

Предмет дослідження полягає в проявах залежності від психоактивних речовин в психіці та поведінці людини.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, вибір яких зумовлений особливостями мети і завдань, об'єкта і предмету.

Короткий виклад основного матеріалу доповіді. Наркоманія — хвороба молодих! Підлітки і молодь набагато слабкіші психологічно ніж дорослі, тому що не мають стійких навичок управління своїми емоціями і поведінкою. Вони добре орієнтуються в сучасних комп'ютерних технологіях, тому їх активно залучають до процесу збуту наркотиків. Сьогодні в Україні середній вік, в якому діти пробують наркотики – 14 років. Тому до цього віку підлітки повинні мати чітку позицію відмови від наркотиків, і профілактика наркоманії повинна починатися набагато раніше. [2]

На сьогодні існує кілька психологічних теорій, що пояснюють розвиток залежності від ПАР. Ці теорії містять в собі психоаналітичну, теорію дитинства, соціокультурну теорію та теорію особливостей будови особистості. Психоаналітики вбачають причини залежності в порушенні дитячого розвитку, зокрема в фіксації на оральній стадії

психосексуального розвитку, яка може виникнути через незадоволення потреб дитини на першому році життя. Надалі з'являється внутрішня напруга і бажання знайти засоби для її зняття, наприклад, через вживання ПАР, коли доступ до своїх почуттів закритий. [3]

Згідно з психоаналізом, залежність від ПАР може вважатися латентним суїцидом, тобто спробою самознищення, розтягнутою в часі. У цьому випадку ПАР використовується як засіб для уникнення болісних внутрішніх суперечностей. Затруднення в формуванні власної ідентичності також може стати додатковим фактором ризику для розвитку залежної поведінки.

Теорія дитинства вивчає сімейні фактори, що можуть призвести до залежності від ПАР. Аналіз стилю виховання, комунікації та ролей в сім'ї допомагає визначити фактори ризику. Також відзначається циклічність процесів в родині, формування «порочних кіл».

Важливими є особистісні особливості при формуванні залежності від ПАР. Існує чотири аспекти пошуку відчуттів: збудження, потреба в новому досвіді, розгальмовування і нудьга. Це і впливає на сприйняття наркотиків різними людьми.

Соціокультурна теорія пов'язує залежність від ПАР зі станом соціальної аномії, яка посилюється в період реорганізації суспільства. Відбувається руйнування сімейних взаємин, що сприяє формуванню девіантної поведінки, включаючи залежність від ПАР. Молодіжні групи стали основою первинної соціалізації, але не завжди засвоюють суспільні норми і можуть сприяти формуванню девіацій, в тому числі залежності від ПАР. [1]

Дитина, яка стикається з гіпоопікою або гіперопікою батьків, може розвивати залежність від ПАР. У разі гіпоопіки діти звертаються до ПАР або ж намагаються накласти на себе руки, так як не розуміють, чому їх батьки ставляться до них холодно. Тоді як гіперопіка може спонукати дитину до намагань здобути контроль над життям через ПАР. Крім того,

гіперопіка може привести до інфантилізму, коли дитина стає вразливою до поганого впливу або вседозволеності, тому що він загальний улюбленець.

Ще одними психологічними факторами, що призводять до розвитку залежності, є середовище, в якому людина проживає, наявність доступу та мода на вживання ПАР, наприклад, на екстазі та галюциногени в клубній культурі.

За теорією особливостей будови особистості – більшість користувачів опіоїдів мають психопатичну або акцентовану особистість. Демонстративні особистості мають високий ризик стати залежними від наркотиків через їхню здатність до витіснення, вони уникають усвідомлення свого захворювання, що підвищує ймовірність розвитку важкої форми наркоманії або самогубства. Емоційно-лабільні підлітки використовують ПАР для уникнення проблем. Шизоїдні підлітки можуть стати залежними від речовин, які допомагають їм фантазувати або полегшують контакти з однолітками. Епілептоїдні підлітки мають підвищений ризик самодеструктивної поведінки і складають значну частину наркоманів. Істероїдні підлітки можуть стати залежними, демонструючи свої вміння багато пити або вживати модні наркотичні препарати. Нестійкий тип акцентуації характеру збільшує ризик наркоманії та алкоголізму через постійний пошук задоволення. [2]

Процес формування наркотичної залежності може бути розділений на три етапи. Перший етап – це перші спроби наркотичного вживання, які зазвичай відбуваються в підлітковому або юнацькому віці, зазвичай у компанії ровесників. На цьому етапі наркотик виконує пізнавальну та гедоністичну функції. Другий етап – це експериментування з різними наркотиками, яке може залежати від ціннісних утворень, таких як самореалізація та благополуччя. На цьому етапі наркотик може виконувати психотерапевтичну та компенсаторну функції. Чим більше цінностей фруструються, тим більше влади над людиною отримує наркотик. Третій етап – це перехід від адиктивної поведінки до хвороби. На

цьому етапі наркотик може виконувати стимулюючу, адаптаційну та анестетичну функції. [3]

Висновок. Причини, що сприяють розвитку залежності від ПАР, включають психологічні та соціальні фактори. До психологічних причин належать такі риси особистості, як емоційна холодність, низький самоконтроль та гедонічна мотивація, яка означає бажання отримувати задоволення від насолод, уникаючи дискомфорту. Ці риси можуть бути наслідком неправильного розвитку в дитячому віці, коли відсутність певних цінностей та норм поведінки може призвести до дезадаптивних форм поведінки у майбутньому. Соціальні чинники також можуть сприяти розвитку залежності від ПАР, зокрема, нестабільна ситуація в суспільстві, соціальна ізоляція, незадовільність у взаєминах з іншими людьми та наявність стресових ситуацій. Ці фактори можуть зробити людину більш вразливою до ризику розвитку залежності від ПАР. У світлі цих факторів, залежність від ПАР може бути наслідком неправильного формування особистості в дитячому віці, а також взаємодії з соціальним середовищем. Важливо звернути увагу на формування позитивних цінностей та норм поведінки у дітей та молоді, а також забезпечити належні умови для їх соціального розвитку та інтеграції в суспільство.

Література

1. Залежність від психоактивних речовин.
https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/zalezhnist-vid-psikhoaktivnikh-rechovin_
2. Наркоманія і Україна: середній вік, в якому наші діти пробують наркотики — 14 років! <http://khocz.com.ua/narkomanija-i-ukraina-se-re-d-n-i-j-vik-v-jakomu-nashi-diti-probujut-narkotiki-14-rokiv-2/#:81>.
3. Скільки українців вживає наркотики.
<https://tsn.ua/ukrayina/skilki-ukrayinciv-vzhivaye-narkotiki-venediktova-nazvala-prigolomshlivi-cifri-1895707.html>